

Pracovní list

Vietnamská žákyně a romský žák: gender a etnicita ve škole. Intersekcionalita.

Úvod do tématu obecně

Intersekcionalita, analytický nástroj v sociálních vědách, jehož prostřednictvím můžeme uchopit mnohočetná znevýhodnění na základě genderu, etnicity, třídy, věku, náboženství, sexuální orientace, zdravotního stavu atd., vzniká na přelomu 80. a 90. let 20. století jako reakce na opomíjení zkušenosti ne-bílých žen (Crenshaw 1989, 1991; Collins 1994). Tyto ženy – Afroameričanky v USA – byly podle tehdejších feministických autorek zneviditelňovány – a podobě byla také neviditelná realita jejich násobného znevýhodnění *jako žen a jako členek minority*. Tehdejší autorky argumentovaly, že výzkumy se věnovaly buď znevýhodnění žen (bílých, heterosexuálních) nebo znevýhodnění minoritních mužů. Jinými slovy, studia genderu se zabývala *bílým* ženami, studia rasy se zabývala černými *muži* (All women are white, all blacks are men; Hull et al 1982).

Intersekcionalita se tak začíná rozvíjet jako přístup, který umožňuje uchopit odlišnosti nejen mezi skupinami (žen, mužů), ale především v jejich rámci. V současné době můžeme rozlišit dva hlavní proudy intersekcionalního přístupu (Prins 2006). První, systemický rozvíjející se zejména v USA, klade důraz na strukturální nerovnosti a prolínání „-ismů“ – classismu, rasismu, heterosexismu, ageismu či patriárální ideologie. Sleduje tak systémy dominance a podřízení. Druhý, konstruktivistický přístup rozvíjený především v Evropě, věnuje pozornost mikro rovině identit individuálních aktérů a tomu, jak gender, etnicita, rasa, věk atd. tvarují biografie jedinců. Klade důraz na každodenní konání a jednání a zdůrazňuje moc cirkulující na mikro rovině vztahů. Neznamená to, že by konstruktivistický přístup nebral v potaz strukturální podmínky – naopak, strukturální nastavení se promítá do každodenního jednání aktérů sociálního světa.

Intersekcionalitu je třeba chápat jako proces, tedy sledovat *procesy etnizování, rasizování, genderování atd.* – procesy znevýhodňování jedinců v daném historickém, kulturním, sociálním a geografickém kontextu. Pro teoretiky a teoretičky přístupu stále zůstává otázkou, jaké kategorie do intersekcionality zařadit, abychom se vyhnuli „atd-ování“ (tedy tomu, že říkáme gender, etnicita, věk atd., čímž pod „atd.“ zakrýváme další důležité aspekty sociálního života). V 90. letech diskuse začíná u genderu a rasy

(rasizovaný gender, Glenn 1990). Následně autorky doplňují další. Např. německá socioložka Helma Lutz (2002) hovoří o 14 kategoriích – ani ty ale nepovažuje za kompletní. Jsou jimi: gender; sexuality; `race'/skin-colour; ethnicity; nation/state; class; culture; ability; age; sedentariness/origin; wealth; North–South; religion; stage of social development.

V praxi je však nemožné zahrnout všechny kategorie. Co je však zajímavé, je sledovat, jak dochází k definici těchto kategorií, kdo je může definovat a které jsou tak vyloučeny (Ludvig 2006). Možnou „berličkou“ může být přístup Mari Matsudy, podle které intersekcionalní přístup umožňuje klást „jiný typ otázek“ (všimněte si, že její pojetí odpovídá systemickému přístupu):

Když někde vidím něco, co vypadá rasistické, ptám se „Kde je v tom patriarchát?“. Když vidím něco, co vypadá sexisticky, ptám se „Kde je v tom heterosexismus?“ Když vidím něco, co vypadá homofobicky, ptám se „Kde jsou v tom třídní zájmy?“ (Matsuda 1990: 1189)

1. Praktická cvičení

Každodenní znevýhodňování a znevýhodnění

Cíl:

- reflektovat nerovnosti mezi lidmi
- diskutovat znevýhodnění a privilegia v různých kontextech
- diskutovat znevýhodnění a privilegia v průběhu životního cyklu
- sledovat prolínání koexistujících aspektů znevýhodnění

Následující aktivity mohou navazovat na stručné seznámení studujících s tematikou kumulujících se/násobných znevýhodnění a znevýhodňování. Nebo mohou sloužit jako odrazový můstek pro diskusi o faktorech (nebo stratifikačních činitelích), které v součinnosti ovlivňují naši pozici ve společnosti (ve vzdělávacím systému, na trhu práce atd.) i v interakcích s ostatními.

2. Aktivity

Aktivita A

Stručný popis aktivity

Rozdělte studující do skupinek po cca 4 lidech. Každé skupině dejte jeden pracovní list s obrázkou (Příloha A). Vyzvěte studující, aby si obrázky prohlédli

a společně diskutovali následující otázky. Odpovědi budou následně prezentovány před ostatními a diskutovány ve třídě.

1. Na základě čeho jsou jedinci vyobrazení na fotografiích znevýhodněni? Co je znevýhodňuje?
2. Představte si, že všichni tito jedinci žijí v České republice. Jak jsou znevýhodněni a znevýhodňováni na následujících místech:
 - a. ve vzdělávacím systému (ve škole),
 - b. na trhu práce,
 - c. v sousedství při setkávání s jinými lidmi?(Příklad: : Jak je osoba na obrázku 1 znevýhodněna ve vzdělávacím systému? Jak je osoba 1 znevýhodněna na trhu práce? Jak je osoba 1 znevýhodněna v prostředí sousedství, v kontaktu se sousedy, lidmi z okolí atd.?)
3. Vyberte si dvě osoby, které podle vás čelí podobnému znevýhodnění a vysvětlete proč.
4. Vyberte si dvě osoby, které podle vás mají naprosto odlišnou zkušenost se znevýhodňováním a vysvětlete proč.
5. Jaká by byla vaše pozice ve srovnání s vyobrazenými jedinci? V čem zažíváte znevýhodnění a znevýhodňování?

Cílem této aktivity je přimět studující, aby přemýšleli o **znevýhodněních** a procesech **znevýhodňování**, se kterými se lidé kolem nich setkávají. Studující přemýšlí o jednotlivých osobách ve třech různých kontextech – vzdělávacím systému, na trhu práce a v sousedství (poslední s odkazem na sociální kontakty s dalšími lidmi, jako jsou sousedé, kolemjdoucí, obyvatele stejného prostoru). Kladte přitom důraz na to, že vyobrazení jedinci nečelí „pouze“ jednomu znevýhodnění, ale **vícero** – např. dívka na obr. 2 je znevýhodněna kvůli své etnicitě a genderu, pokud hledá zaměstnání v České republice. Znevýhodnění jde ruku v ruce se **zvýhodněním**. Zároveň tato dívka může být zvýhodněna ve vzdělávacím systému z toho důvodu, že panuje stereotyp asijských migrantů druhé generace jako těch, kteří míří vysoko a mají výborné školní výsledky. Nebo muž na obr. 3 je znevýhodněn kvůli zdravotnímu stavu, ale zároveň je zvýhodněn, protože je muž atd.

Zdůrazněte, že znevýhodnění neexistuje samo o sobě, ale že jedinci jsou podrobena **znevýhodňování** kvůli tomu, jaké jsou jejich znevýhodnění připisovány významy v daném kontextu. První otázka cvičení se ptá obecně po znevýhodnění. Zůstaneme-li u druhého obrázku, odpověď může být, že ve Vietnamu je tato dívka znevýhodněna proto, že je dívka (ne proto, že je Vietnamka). Druhá otázka již směřuje ke kontextu – s jiným kontextem se jiné aspekty identity jedince stávají znevýhodňujícími (v tomto případě etnicita).

Aktivita B

Stručný popis aktivity

Tato aktivita může sloužit jako úkol na doma nebo na hodině, a to buď jako individuální nebo skupinový úkol. Studující mají za úkol napsat příběh „jednoho z nás“, a to podle následujícího zadání (Příloha B, charakteristiky můžete libovolně doplňovat):

Napište příběh, který bude zahrnovat jeden den v životě fiktivní osoby. V příběhu musíte odkazovat k následujícím aspektům identity daného jedince, aniž byste však tyto termíny použili (např. nepíšete o socioekonomickém statusu, ale vyprávíte o životních podmínkách daného jedince skrze materiální věci, finance, životní styl atd.):

- *Gender*
- *Etnicita*
- *Socioekonomický status*
- *Sexuální orientace*
- *Víra* (náboženství, vyznání)
- *Zdravotní stav*
- *Věk*

Důležité je, aby studující znali obsah jednotlivých kategorií (gender, etnicita, atd.) a aby v textu používali konkrétní příklady a projevy daných kategorií. Při zadávání úkolu se tedy ujistěte, že jednotlivým kategoriím rozumějí a uveďte příklady, pokud je to nutné. Např. u zdravotního stavu můžete navrhnout různé možnosti: nevidomý člověk, člověk na invalidním vozíku, člověk s cukrovkou. U víry pak židovství, islám, křesťanství, buddhismus nebo i ateismus. Zdůrazněte, že mají v příběhu jasně identifikovat kontext (historický, kulturní, sociální a geografický), ve kterém se daný den odehrává (jiný příběh se může odehrávat v 19. století, jiný v současnosti v USA, v ČR nebo v Jordánsku).

Dle toho, jakou strategii jste zvolili (práce na doma, na hodině ve skupině nebo samostatně) vyberte několik příběhů, které necháte studující přečíst. Ostatní mají za úkol poslouchat a soustředit se na následující otázky:

- Jaké charakteristiky má osoba/mají osoby v tomto příběhu?
- Které charakteristiky jsou důležitější než ostatní a proč?
- V jakých kontextech a kdy jsou tyto charakteristiky významné a důležité?
- Kdy naopak důležité nejsou?
- Které charakteristiky jsou důležité pořád?

Diskuse by měla směřovat k reflexi prolínajících se charakteristik formujících identitu jedince. Měla by zároveň identifikovat, kdy a za jakých podmínek se některé charakteristiky jeví jako klíčové a jiné ne.

Aktivita C

Stručný popis aktivity

Tato aktivita by se mohla jmenovat „Procházka s privilegii“¹. Jejím cílem je naučit se rozpoznávat „na vlastní kůži“, jak moc a privilegia ovlivňují naše životy. V tomto pracovním listu přinášíme tři verze této aktivity.

- **První** verze pracuje s reálnými charakteristikami studujících a je tedy hodně osobní. Doporučujeme proto zvážit, zda je v kontextu daného kolektivu vhodná a nepovede k dehonestaci některých studujících.
- **Druhá** verze pracuje s imaginárními postavami, které studující mají pro tuto hru zahrát.
- **Třetí** verze modifikuje předchozí dvě verze v případě, že nemáte dostatek prostoru pro „dělání kroků“.

První verze – postup

Před začátkem aktivity určí vyučující startovací čáru a cíl. Studující se postaví vedle sebe do řady na startovací čáru (pozor, za startovací čárou by měl být prostor, protože někteří budou „couvat“). Vyučující postupně čte následující pokyny a studující se chovají podle pokynu – stojí, jdou o krok dopředu, o krok dozadu (kroky všech by měly mít stejnou délku).

Pokyny, které vyučující postupně čte nahlas²:

1. Pokud jste bílý muž, udělejte krok dopředu.
2. Pokud máte nějaké zdravotní znevýhodnění (viditelné nebo skryté), udělejte krok dozadu.
3. Pokud jste vyrostl(a) ve městě (ne na vesnici), udělejte krok dopředu.
4. Pokud jezdíte na dovolenou do zahraničí, udělejte krok dopředu.
5. Pokud je čeština váš mateřský jazyk, udělejte krok dopředu.
6. Pokud se alespoň jeden váš rodič narodil jinde než v ČR, udělejte krok dozadu.
7. Pokud doma máte více než 50 knih, udělejte krok dopředu.
8. Pokud máte vlastní pokoj, udělejte krok dopředu.
9. Pokud jste se někdy cítil(a) znevýhodněn(a) kvůli svému náboženskému vyznání, udělejte krok dozadu.
10. Pokud si myslíte, že někdy zažijete nějakou formu diskriminace na základě pohlaví nebo původu, udělejte krok dozadu.

Tyto pokyny můžete libovolně upravovat podle složení skupiny studujících a citlivosti daných témat pro skupinu (např. Pokud jste z rozvedené rodiny, udělejte krok dozadu. Pokud jste někdy zažil násilí na základě genderu,

¹ Viz např. <https://edge.psu.edu/workshops/mc/power/privilegewalk.shtml>

² Převzato a upraveno z <https://edge.psu.edu/workshops/mc/power/privilegewalk.shtml> a https://www.albany.edu/ssw/efc/pdf/Module%205_1_Privilege%20Walk%20Activity.pdf.

udělejte krok dozadu. Apod.). Na konci aktivity by měli být studující rozmístěni různě daleko od cíle podle toho, kolik kroků vpřed a vzad učinili.

Druhá verze – postup

U druhé verze, která je citlivější k osobním charakteristikám studujících, je postup shodný. Liší se v tom, že studující dopředu dostanou lístečky s popisem osob, které mají ztvárnit. Mírně se liší také pokyny vydávané vyučující(m).

Lístečky s popisem osob:

Jste muž, 35 let, narozený v České republice, máte měsíční příjem 50 000, manželku a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou rád jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole.

Jste muž, 75 let, narozený v České republice, pobíráte důchod 13 000. Bydlíte v rodinném domě. Rád luštíte křížovky, v neděli chodíte do kostela. Dřív jste rád sportoval, ale kvůli zdravotnímu stavu už nemůžete.

Jste žena, 35 let, narozená v České republice, máte měsíční příjem 50 000, manžela a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou ráda jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole.

Jste žena, 35 let, narozená v České republice, máte měsíční příjem 50 000, jste lesba. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou ráda jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte výlety na kole.

Jste žena, 75 let, narozená v České republice, pobíráte důchod 9 500. Bydlíte v rodinném domě. Ráda luštíte křížovky, v neděli chodíte do kostela. Dřív jste ráda sportovala, ale kvůli zdravotnímu stavu už nemůžete.

Jste muž, 35 let, narozený v Německu, máte měsíční příjem 30 000, manželku a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou rád jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole.

Jste muž, 55 let, narozený v Německu, máte měsíční příjem 40 000, homosexuál. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste vyznáním muslim a navštěvujete pravidelně modlitebnu. Jste v dobré zdravotní kondici.

Jste muž, 75 let, narozený v Německu, máte měsíční příjem 15 000. Bydlíte v bytě. Jste vyznáním muslim a navštěvujete pravidelně modlitebnu. S věkem vám přibývají zdravotní komplikace.

Jste muž, 55 let, narozený v Turecku, máte měsíční příjem 30 000, manželku a dvě děti. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste vyznáním muslim a k islámu vedete také svoje děti. Jste v dobré zdravotní kondici.

Jste muž, 55 let, narozený v Turecku, máte měsíční příjem 15 000, homosexuál. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste vyznáním muslim a navštěvujete pravidelně modlitebnu. Jste v dobré zdravotní kondici.

Jste muž, 75 let, narozený v Turecku, máte měsíční příjem 10 000, homosexuál. Bydlíte v bytě. Jste vyznáním muslim a navštěvujete pravidelně modlitebnu. S věkem vám přibývají zdravotní komplikace.

Jste žena, 35 let, narozená v Německu, máte měsíční příjem 30 000, manžela a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou rád jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole.

Jste žena, 55 let, narozená v Německu, máte měsíční příjem 40 000, jste lesba. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste v dobré zdravotní kondici.

Jste žena, 75 let, narozená v Německu, máte měsíční příjem 10 000. Bydlíte v bytě. Jste vyznáním muslimka. S věkem vám přibývají zdravotní komplikace.

Jste žena, 55 let, narozená v Turecku, máte měsíční příjem 30 000, manžela a dvě děti. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste vyznáním muslimka a k islámu vedete také svoje děti. Jste v dobré zdravotní kondici.

Jste žena, 55 let, narozená v Turecku, máte měsíční příjem 15 000, jste lesba. Bydlíte v bytě a kvůli pracovnímu vytížení nemáte čas jezdit na dovolenou. Jste vyznáním muslimka a navštěvujete pravidelně modlitebnu. Máte zdravotní problémy.

Jste žena, 75 let, narozená v Turecku, máte měsíční příjem 10 000. Bydlíte v bytě. Jste vyznáním muslimka a navštěvujete pravidelně modlitebnu. S věkem vám přibývají zdravotní komplikace.

Jste muž, 35 let. Narodil jste se s tělesným postižením. Pracujete jako IT specialista a váš plat je 55 000. Jste svobodný heterosexuál. Bydlíte v rodinném domě.

Jste muž, 55 let. Narodil jste se s tělesným postižením. Pracujete jako IT specialista a váš plat je 50 000. Máte manželku, bezdětný. Hlásíte se k buddhismu. Bydlíte v rodinném domě.

Jste žena, 35 let. Po nehodě z dětství jste na invalidním vozíku. Váš plat je 15 000. Jste lesba a žijete s partnerkou. Bydlíte v rodinném domě.

Jste žena, 55 let. Narodila jste se s tělesným postižením. Máte manžela a dvě děti. Váš měsíční příjem je 15 000. Bydlíte v rodinném domě.

Jste muž, 35 let, narozený v Turecku. Váš měsíční příjem je 20 000 a od dětství jste upoután na invalidní vozík. I tak pravidelně navštěvujete modlitebnu, jste muslim. Heterosexuál. Bydlíte v rodinném domě.

Jste žena, 35 let, narozená v Turecku. Váš měsíční příjem je 20 000 a od dětství jste nevidomá. I tak pravidelně navštěvujete modlitebnu, jste muslimka. Jste bezdětná heterosexuálka. Bydlíte v bytě.

Jste muž, 35 let, narozený v České republice, máte měsíční příjem 40 000, manželku a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou rád jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole. Jste katolík. Bydlíte v rodinném domě.

Jste muž, 75 let, narozený v České republice, pobíráte důchod 13 000. Bydlíte v rodinném domě. Rád luštíte křížovky, v neděli chodíte do kostela. Dřív jste rád sportoval, ale kvůli zdravotnímu stavu už nemůžete. Bydlíte v rodinném domě.

Jste žena, 35 let, narozená v České republice, máte měsíční příjem 50 000, manžela a dvě děti. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou ráda jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte rodinné výlety na kole. Jste katolička. Bydlíte v rodinném domě.

Jste žena, 35 let, narozená v České republice, máte měsíční příjem 50 000, jste lesba. Bydlíte v rodinném domě a na dovolenou ráda jezdíte do Španělska. O víkendech pořádáte výlety na kole. Jste katolička. Bydlíte v rodinném domě.

Pokyny, které vyučující postupně čte nahlas:

1. Pokud jste se narodili na území jiného státu, než je ČR, udělejte krok dozadu.
2. Pokud jste se narodili v zemi západní Evropy, udělejte dva kroky dopředu.
3. Pokud jste heterosexuál, udělejte krok dopředu.
4. Pokud je váš měsíční příjem menší nebo se rovná 15 tisícům, udělejte krok dozadu.
5. Pokud je váš měsíční příjem větší nebo se rovná 30 tisícům, udělejte krok dopředu.
6. Pokud je vám 40 let nebo méně, udělejte krok dopředu.
7. Pokud je vám 70 let a více, udělejte krok dozadu.
8. Pokud jste muž, udělejte krok dopředu.
9. Pokud jste žena narozená na území ČR, udělejte krok dopředu.
10. Pokud cítíte, že vaše víra není v ČR plně podporována a akceptována, udělejte krok dozadu.
11. Pokud nemáte zdravotní omezení, udělejte krok dopředu.
12. Pokud si myslíte, že máte to nejlepší ještě před sebou, udělejte krok dopředu.
13. Pokud bydlíte v rodinném domě, udělejte krok dopředu.
14. Pokud jezdíte pravidelně na dovolenou do zahraničí, udělejte krok dopředu.

Třetí verze – postup

Vyučující nejprve zvolí první nebo druhou verzi. Následně v případě, pokud třída neposkytuje dostatek místa pro rozmístění studujících do řady a dělení kroků, využije aktivitu jako „stolní hru“. Herní plán vypadá následovně.

Herní plán si mohou studující sami nakreslit nebo vyučující přinese vytisknuté na papír. Pokud není k dispozici figurka, lze použít např. minci. Každý studující hraje buď za sebe (varianta první) nebo ztělesňuje jednu z osob (varianta druhá). Studující mohou hrát na jednom hracím plánu ve skupinách po 4-6 nebo každý má svůj vlastní plán. Vyučující postupně čte pokyny (viz výše) a studující se posouvají od startu k cíli. Vyhrává ten, kdo je první v cíli.

Po aktivitě by ve všech případech měla následovat diskuse o tom, které aspekty identity jsou znevýhodňující (posouvají dozadu) a které naopak zvyhodňují (umožňují krok dopředu). Studující by měli být motivováni o zasazení této reflexe do běžného života – k tomu mohou posloužit např. následující otázky:

- Kdy je gender (mužský nebo ženský) výhodou?
- Kdy představuje zdravotní postižení omezení?
- Jaké dopady má souhra znevýhodnění na základě genderu a etnicity (genderu a třídy, sexuality a náboženství atd.)?
- Jaké struktury a instituce znevýhodnění podporují? (např. stát, instituce trhu práce, vzdělávací systém atd. – Zde se pokuste najít konkrétní příklady: např. znevýhodnění mužů jako otců nepodporou otcovské dovolené apod.)

Cílem následné diskuse je ukázat, jak spolu jednotlivé stratifikační činitelé souvisejí, jak se ovlivňují. V ideálním případě by studující spolu s vyučujícím měli identifikovat jak každodenní praktiky znevýhodňování, tak strukturální nastavení, která toto znevýhodňování podporují, prohlubují, reprodukují.

1. Přílohy

Příloha A: Každodenní znevýhodnění a znevýhodňování – práce s obrázky

Zadání:

Podívejte se na následujících šest obrázků, které zobrazují šest jedinců, se kterými se můžete každý den setkat. Všichni tito jedinci čelí v každodenním životě nějakým znevýhodněním. Tato znevýhodnění se v jejich případech různě kombinují a stávají se důležitými v rozličných kontextech.

Pomocí obrázků ve skupinách odpovězte na následující otázky:

1. Na základě čeho jsou jedinci vyobrazení na fotografiích znevýhodněni? Co je znevýhodňuje?
2. Představte si, že všichni tito jedinci žijí v České republice. Jak jsou znevýhodněni a znevýhodňováni na následujících místech:
 - a. ve vzdělávacím systému (ve škole),
 - b. na trhu práce,
 - c. v sousedství při setkávání s jinými lidmi?(Příklad: : Jak je osoba na obrázku 1 znevýhodněna ve vzdělávacím systému? Jak je osoba 1 znevýhodněna na trhu práce? Jak je osoba 1 znevýhodněna v prostředí sousedství, v kontaktu se sousedy, lidmi z okolí atd.?)
3. Vyberte si dvě osoby, které podle vás čelí podobnému znevýhodnění a vysvětlete proč.
4. Vyberte si dvě osoby, které podle vás mají naprosto odlišnou zkušenost se znevýhodňováním a vysvětlete proč.
5. Jaká by byla vaše pozice ve srovnání s vyobrazenými jedinci? V čem zažíváte znevýhodnění a znevýhodňování?

1.³

2.⁴

3.⁵

³ <https://burst.shopify.com/photos/smiling-boy-with-basketball?q=roma+boy>

⁴ <https://burst.shopify.com/photos/three-women-discuss-over-coffee-and-laptops?c=woman>

⁵ https://www.eveshamjournal.co.uk/news/regional/15552844.Disabled_man_with_racing_driver_dream_given_hot_rod_car_experience/

4.⁶

5.⁷

6.⁸

⁶ <https://burst.shopify.com/photos/two-women-pose?c=woman>

⁷ <https://www.pexels.com/search/old%20man/>

⁸ <https://www.pexels.com/cs-cz/foto/osoba-lide-zena-holka-1181519/>

Příloha B: Každodenní znevýhodnění a znevýhodňování – „Bylo nebylo...“

Zadání:

Napište příběh, který bude zahrnovat jeden den v životě fiktivní osoby. V příběhu musíte odkazovat k následujícím aspektům identity daného jedince, aniž byste však tyto termíny použili (např. nepíšete o socioekonomickém statusu, ale vyprávíte o životních podmínkách daného jedince skrze materiální věci, finance, životní styl atd.):

- **Gender**
- **Etnicita**
- **Socioekonomický status**
- **Sexuální orientace**
- **Víra (náboženství, vyznání)**
- **Zdravotní stav**
- **Věk**

Bylo nebylo...

Závěr:

Všechny aktivity praktického cvičení jsou zaměřeny na zcitlivění studujících vůči různým formám znevýhodnění. Mohly by vést k diskusi o projevech a strukturách znevýhodňování v každodenním životě. Ukažte studujícím, že znevýhodňování se odehrává na mikro rovině každodenních interakcí i na úrovni strukturální. Zdůrazněte, že jednotlivé kategorie (gender, etnicita, třída, věk atd.) se prolínají a že velice často nerovnost pramení z kombinace několika těchto kategorií.

Použitá literatura:

- Collins, P.H. 1994. "Shifting the Center: Race, Class, and Feminist Theorizing about Motherhood." Pp. 45-65 in Glenn, E.N. et al. (ed.) 1994. *Mothering: Ideology, Experience and Agency*. New York: Routledge.
- Collins, P.H. 2000. *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. New York: Routledge.
- Crenshaw, K. 1989. "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine", *The University of Chicago Legal Forum*: 139–167.
- Crenshaw, K. 1991. Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color, 43 *Stanford Law Review* 1241-99.
- Glenn, E. N. 1990. *Unequal Freedom*. Harvard University Press.
- Lutz, Helma (2002) 'Intersectional Analysis: A Way Out of Multiple Dilemmas?', paper presented at the International Sociological Association conference, Brisbane, July.
- Ludvig A (2006) Intersecting voices in a female narrative. *European Journal of Women's Studies* 13(3): 245–258.
- Prins, Baukje (2006): "Narrative Accounts of Origins: A Blind Spot in the Intersectional Approach?". *European Journal of Women's Studies*,13(3): 277-290.

Doporučená literatura

Kolářová, Marta. 2008. „Na křižovatkách nerovností: gender, třída a rasa/etnicita.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 9 (2). Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2009012403>>

Tento pracovní list vytvořila Mgr. et Mgr. Adéla Suralová, Ph.D.

Materiál je součástí tříletého projektu „Schools of Equality – Rovnost začíná ve škole“ financovaného z Evropských strukturálních fondů (OP VVV) zaměřeného na rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY